

Коржилов Л. І.

аспірант кафедри туризму,

Харківський Національний економічний університет ім. Семена Кузнеця

ТУРИСТИЧНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В статті визначена роль та значення розбудови туристичної сфери згідно концепції сталого розвитку. Проаналізовано поняття сталого розвитку в туризмі та шляхи досягнення цілей розвитку туризму в контексті концепції сталого розвитку. Визначено чинники попиту та пропозиції, які впливають на формування туристичного продукту. Сформовані інституціональні елементи сфери туризму за функціональним призначенням.

Ключові слова: туристична сфера, сталий розвиток, туристичний продукт, туристичні атракції.

Постановка проблеми. Соціально-економічні реалії українського суспільства та форми його існування вимагають чіткої конкретизації заходів щодо розвитку економіки. Туризм як соціально-економічне явище не може виключатися з системи національних пріоритетів і повинен відігравати важливу роль у економічній системі держави.

Згідно до Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2020 року основними шляхами розвитку сфери повинно стати:

– забезпечення раціонального використання територій курортів, удосконалення санаторно-курортного обслуговування і діяльності санаторно-курортних і оздоровчих закладів;

– створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможного національного туристичного продукту;

– взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичної діяльності для забезпечення гармонійного розвитку пріоритетних видів туризму на умовах державно-приватного партнерства;

– забезпечення інфраструктурного облаштування та інформаційного забезпечення найбільш привабливих для відвідування туристами об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду [4].

Проте, імплементацію цих заходів доцільно будувати на принципах концепції сталого розвитку, в якій туризм посідає одне з найважливіших місць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку туризму в Україні у

контексті сталого розвитку знайшло відображення в дослідженнях Інвануха Р. А., Любіцевої О. О., Ткаченка Т. І., Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., та ін. За останній час у вітчизняній науці приділено увагу теоретико-практичним аспектам розвитку туризму на основі сталого розвитку [8]. Визначені основні стратегічні напрями розвитку туризму на базі сталого розвитку [3].

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз теоретичних аспектів розвитку туристичної сфери в умовах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці ХХ століття у розвитку туризму досить помітно стали виявлятися тенденції, пов'язані з загальним економічним зростанням і негативними наслідками його впливу на довкілля. Необхідність переходу до нової економічної парадигми життєдіяльності людини, заснованої на баченні економіки, як підсистеми в межах глобальної екосистеми та туризму як інтегрованої системи в межах економічної системи, обумовили обґрунтування основних положень концепції сталого розвитку туризму [7].

Сталий розвиток туризму – це свідомо підтримуваний розвиток, в силу чого зростає роль держави, оскільки лише вона здатна розробити стратегічну основу планування розвитку індустрії туризму [3].

У процесі розгляду розвитку туризму варто враховувати потреби інших галузей, забезпечуючи їх взаємозв'язок і взаємообумовленість. Незважаючи на досить тривалий час існування концепції сталого розвитку, дослідники не дійшли спільної думки щодо дефініції сталого туризму [8].

Іноземні вчені визначають сталий розвиток як потреби туристів у теперішньому часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо збереження цієї можливості у майбутньому. При цьому передбачається управління усіма видами ресурсів таким чином, щоб економічні, соціальні й естетичні потреби задовольнялися з підтриманням культурних і екологічних цінностей, без заподіяння шкоди біологічному різноманіттю і системам життєзабезпечення [1].

Підхід сталого розвитку передбачає, що природні, культурні та інші ресурси туризму зберігаються для постійного використання в майбутньому. Концепція сталого розвитку одержала значну увагу на міжнародному рівні початку 1980-х років, хоча планування туризму в державах ще до цього періоду часто було пов'язано з охороною туристичних ресурсів.

На думку вітчизняних вчених, сталість розвитку туризму вбачається у тому, що він займає відповідне положення в суспільній практиці як форма дозвілля, вид економічної діяльності і розвивається на основі збалансованості інтересів: 1) між економічною ефективністю туристичної діяльності, яка потребує розширення меж, прямуючи до геоторіальності (повсюдності), та збереженням природного довкілля і соціокультурної самобутності народів; 2) між бізнесом, діяльність якого спрямована на отримання

максимально можливого, за даних умов, прибутку та місцевими громадами і державою, які повинні дбати не лише про соціально-економічне зростання, а й про збереження для майбутніх поколінь природної і соціокультурної складової туристичної діяльності, яка, по суті, є ресурсом для його стабільного функціонування [4, с. 191-192].

Важливою стратегічною задачею економіки будь-якого регіону є створення ефективного виробничо-господарчого комплексу, який мав би потенціал збалансованого й стійкого розвитку [6].

Не менш важливим є розуміння того, яким чином можливо досягнення цілей сталого розвитку. Це визначається основними шляхами досягнення цієї мети. Підхід сталого розвитку до процесу планування туризму є надзвичайно важливим, тому що більшість напрямів розвитку туризму залежить від визначних атракцій і видів діяльності, пов'язаних із навколишнім середовищем і культурно-історичною спадщиною певної місцевості. Якщо ці ресурси занепадають або знищені, то туристична сфера не може залучати туристів, відповідно туризм як соціально-економічне явище не буде успішним.

Основний метод в досягненні сталого розвитку є екологічний підхід у плануванні. Екологічне планування вимагає, щоб всі елементи навколишнього середовища були ретельно обстежені, проаналізовані і враховувались при визначенні найбільш доцільного виду туристичної діяльності.

Рис.1. Шляхи досягнення цілей розвитку туризму в контексті концепції сталого розвитку

Основою державної політики в питанні розвитку туризму є необхідність розгляду туризму як взаємопов'язаної системи чинників попиту і пропозиції.

Чинниками попиту є:

- міжнародні та внутрішні туристичні ринки, які формують рівень попиту на туристичний продукт певної країни або регіону;
- місцеві жителі, які використовують туристичні атракції та послуги.

Важливим є розуміння того, що туристична сфера повинна швидко реагувати на будь-

які зміни у внутрішньому та зовнішньому економічному середовищі, пристосовуватись до вимог сьогодення, зважаючи на чинники пропозиції.

Чинники пропозиції включають:

– атракції, до складу яких входять: природні, культурні та спеціальні об'єкти, такі як тематичні парки, зоопарки, ботанічні сади, акваріуми та інші, а також і види діяльності, що належать до цих пам'яток;

– проживання включає в себе готелі, мотелі, пансіонати та інші місця розміщення туристів;

– туристичні об'єкти та послуги, включаючи послуги туристичних агентств, ресторанів, об'єктів торгівлі, банків, обміну валюти, медичних та поштових закладів. Сукупність цих чинників є туристичним продуктом;

– транспорт (повітряний, автомобільний, залізничний, водний та ін.);

– інша інфраструктура, до якої відносяться водопостачання, електроенергія, каналізація, видалення твердих відходів, телекомунікації, зв'язок та ін.

Чинники пропозиції є ключовим фактором при формуванні та виборі туристичної дестинації. Кожен з них не може розглядатись окремо, адже всі вони пов'язанні завданням створення якісного туристичного продукту.

В контексті сталого розвитку зазначимо, що ефективний розвиток та управління туризмом вимагає наявності певних інституціональних елементів та їх чіткого функціонального призначення. Визначимо ці елементи за функціями в табл. 1.

Таблиця 1

Інституціональні елементи галузі туризму за функціональним призначенням

Елемент	Функція
Організаційні структури	Управління туризмом через державні органи та структури приватного сектора туризму.
Законодавчі і нормативні акти	Реалізація державної політики в сфері, регуляція діяльності суб'єктів в сфері туризму, визначення та контроль за виконанням вимог, передбачених державними стандартами та нормами.
Освітні і навчальні програми	Підготовка спеціалістів для ефективної праці у сфері туризму.
Маркетингова стратегія	Просування туристичного продукту, для інформування туристів про країну або регіон і стимулювання їх відвідування та надання інформації щодо наявності туристичних об'єктів та послуг.
Фінансові кошти	Розвиток туристичних атракцій, закладів з надання послуг, розбудову інфраструктури, а також механізмів залучення інвестиційного капіталу.
Спрощення подорожування	Оптимізація роботи митної служби на пунктах в'їзду і виїзду туристів, міжнародна кооперація з питань процедури отримання віз.

Серед наведених елементів найважливішим є питання проведення державної політики туристичної сфери. Тобто визначення пріоритетних напрямів розвитку як на національному, міжрегіональному та місцевому рівнях, що є запорукою оптимізації використання туристичних, людських, фінансових та інших ресурсів. На основі визначених завдань, які повинна вирішувати сфера, формується маркетингова стратегія для реалізації та просування туристичного продукту, виділяються кошти на реалізацію загальнодержавних або регіональних цільових програм.

Висновки. Отже, розвиток туристичної сфери доцільно будувати на основі визначених чинників попиту та пропозиції. Підкреслимо значущість формулювання та функціонального визначення інституціональних елементів, які реалізують та регулюють державну політику туристичної сфери. В контексті галузевої розбудови сталий розвиток є ефективним підходом до оптимізації ресурсів держави, так і до вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем на національному та регіональному рівнях.

Список використаної літератури

1. Герасименко В. Г. Концепція сталого розвитку туризму: етапи становлення і сучасний зміст / Зб.наук.праць «Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи». – Випуск 1. – Київ: Тонар, 2007. – С. 17-23.
2. Иванух Р. А., Жученко В. Г. Стратегические проблемы развития рекреационно-туристического комплекса Украины // Економіка України. – 1998. – №1. – С. 65-70.
3. Заячківська Г. А. Міжнародний туризм в Україні: проблеми розвитку та шляхи вирішення [Текст] / Г. Заячківська // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – №4. – С. 129-133.
4. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Любіцева О. О. та ін. Стратегія сталого розвитку туризму в Україні: географічний підхід // Географія в інформаційному суспільстві: Зб. наук. праць. – К.: Обрії, 2008. – Т. 1. – С. 191-199.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 638 «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року»
6. Свірідова Н. Д. Культура народів Причорномор'я. – 2009. – №176. – С.166-168.
7. Смирнов І. Г. Логістика туризму: Навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – 444с.
8. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.

**КОРЖИЛОВ Л. И. ТУРИСТИЧЕСКАЯ ОТРАСЛЬ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯ
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

В статье определена роль и значение развития туристической отрасли согласно концепции устойчивого развития. Проанализировано понятие устойчивого развития в туризме и пути достижения целей развития туризма в контексте концепции устойчивого развития. Определены факторы спроса и предложения, влияющие на формирование туристического продукта. Сформированы институциональные элементы отрасли туризма по функциональному назначению.

Ключевые слова: туристическая отрасль, устойчивое развитие, туристический продукт, туристические аттракции.

**KORZHYLOV L. I. THE TOURISM INDUSTRY OF UKRAINE IN THE CONTEXT
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

The article defines the role and importance of the tourism industry according to the concept of sustainable development. The concept of sustainable development in tourism and instruments of achieving the objectives of tourism development in the context of sustainable development has been analyzed. The factors of supply and demand, affecting the formation of a tourist product has been defined. Institutional elements of the tourism industry by functionality has been formed.

Keywords: tourism industry, sustainable development, tourism product, tourism attractions.